Vammaispalvelulain mukaisten erityispalvelujen soveltamisohje

Palvelun myöntämisperusteet Lapin hyvinvointialueella

Voimassa 1.7.2026 alkaen

Lapin hyvinvointialueen sosiaali- ja terveysasioiden lautakunta 18.12.2025 § 56

Sote ltk 18.6.2026 § 116

lapha.fi
Lapin hyvinvointialue
Lappi buresveadjinguovlu
Laapi pyereestvaijeemkuávlu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Sisällys

1 Vammaispalvelulain soveltaminen 4
1.1 Lain tarkoitus 4
1.2 Vammaispalvelulain viimesijaisuus 4
1.3 Kenelle tämän lain palvelu on tarkoitettu 5
2 Valmennus 6
2.1 Mitä valmennus on 6
2.2 Kenelle valmennus on tarkoitettu 7
2.3 Järjestämisen tavat 8
2.3.1 Viittomakielen, tukiviittomien ja vaihtoehtoisten kommunikaatiokeinojen ohjaus valmennuksena 9
2.3.2 Harkinnanvarainen valmennus 10
2.3.3 Muuttovalmennus 11
2.3.4 Asumisvalmennus 12
2.3.5 Liikkumisen valmennus 13
3 Erityisen osallisuuden tuki 14
3.1 Mitä on erityisen osallisuuden tuki 14
3.2 Kuka voi saada 14
3.3 Järjestämisen tavat 15
4 Tuettu päätöksen teko 15
4.1 Mitä on tuettu päätöksen teko 15
4.2 Kuka voi saada 16
4.3 Järjestämisen tavat 16
5 Vaativa moniammatillinen tuki 17

5.1 Mitä on vaativan moniammatillisen tuen palvelu 17
5.2 Kuka voi saada....18
5.3 Järjestämisen tavat 19
5.4 Vaativa moniammatillinen tuki perusoikeuksien rajoittamisessa....20

1 Vammaispalvelulain soveltaminen

1.1 Lain tarkoitus

1.1.2025 voimaan astuneen vammaispalvelulain tarkoituksena on toteuttaa laissa erikseen määriteltyjen vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä poistaa esteitä niiden toteutumiseksi. Vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla tuetaan vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvataan vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja sopivat palvelut.

Lain pääperiaatteena on, että vammaisella henkilöllä on oikeus saada palvelut ensisijaisesti osana yleistä palvelujärjestelmää yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaispalvelulain mukaisilla erityispalveluilla täydennetään yleisiä sosiaalipalveluita tilanteissa, joissa yleiset ja ensisijaiset palvelut eivät ole vammaiselle henkilölle sopivia ja poikkeavat hänen toimintarajoitteestaan johtuvasta välttämättömästä avun ja tuen tarpeesta, jota voidaan arvioida tavanomaiseen samaan elämänvaiheeseen kuuluvien avun ja tuen tarpeeseen.

1.2 Vammaispalvelulain viimesijaisuus

Ennen palvelujen myöntämistä vammaispalvelulain nojalla on aina arvioitava, toteuttaako haettu palvelu vammaispalvelulain tarkoitusta ja onko vastaavaa palvelua mahdollista saada sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain (1326/2010), ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012), varhaiskasvatuslain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun ensisijaisen lain perusteella. Mikäli harkittavan palvelun avulla ei voida edistää henkilön itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista, tai jos palvelu on saatavissa muun lain perusteella, ei palvelua tule järjestää vammaispalvelulain nojalla. Vammaispalvelut kohdennetaan vaikeimmassa ja haavoittuvimmassa asemassa oleville.

Vammaispalvelujen myöntäminen perustuu aina hakemukseen ja asiakkaan palvelutarpeen arvioon, jossa arvioidaan myös ensisijaisten palveluiden soveltuvuus sekä mikäli henkilön avuntarve poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve.

Palvelujen myöntäminen perustuu palvelutarpeen arviointiin ja palvelujen välttämättömyyteen, eikä palvelujen maksuttomuus vaikuta siihen, minkä lain mukaisia palveluita asiakkaalle myönnetään.

Tämä ohje on laadittu tukemaan yhdenmukaista päätöksen tekoa Lapin hyvinvointialueen vammaispalveluissa. Asiakaskohtaiset päätökset perustuvat kuitenkin tapauskohtaiseen, yksilölliseen harkintaan ja asiakkaalle laadittuun vammaispalvelun palvelutarpeen arviointiin.

1.3 Kenelle tämän lain palvelu on tarkoitettu

Vammaispalvelulain 2§:n nojalla palveluja järjestetään vammaispalvelulaissa määritellylle henkilölle, jolla on

1) pitkäaikainen tai pysyvä vamman tai sairauden aiheuttama fyysinen, kognitiivinen, sosiaalinen tai aisteihin liittyvä toimintarajoite ja
2) tämä vammaisen henkilön toimintarajoite estää häntä osallistumista yhdenvertaisesti yhteiskuntaan
3) ja osallisuuden, itsenäisen elämän ja yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää vammaispalvelulain mukaisia palveluja.

Harkittaessa palvelujen myöntämistä vammaispalvelulain nojalla tulee aina arvioida, onko henkilö tässä vammaispalvelulaissa tarkoitettu vammainen henkilö. Lain kohdan kaikkien kohtien toteuduttava. Mikäli vammaispalvelulain 2 §:n kaikki kohdat eivät täyty, ei henkilölle voida myöntää palveluja vammaispalvelulain nojalla.

Mikäli henkilöä voidaan pitää vammaisena henkilönä lain tarkoittamalla tavalla, on vielä arvioitava haetun palvelun välttämättömyys. Palvelujen tulee olla välttämättömiä henkilön itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Palvelua ei myöskään järjestetä vammaispalveluna, jos henkilö voi saada tarvitsemansa palvelut muun lainsäädännön nojalla.

Palvelun myöntämisen harkinnassa huomioidaan 1.1.2026 alkaen vammaisen henkilön elämänvaihe, joina pidetään elämänkulun yleisiä kehitysvaiheita ja tehtäviä. Näitä ovat lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Elämänvaiheet voivat toteutua samanaikaisesti tai limittyä toisiinsa. Eri elämänvaiheissa on tilanteita ja murroskohtia, erityisesti elämänvaiheesta toiseen siirryttäessä, jolloin korostuu vammaisen henkilön tarve saada erityispalveluja. Palvelun myöntämisen harkinnassa tulee yksilöllisesti arvioida, poikkeaako vammaisen henkilön toimintarajoitteesta johtuva välttämätön palvelun tarve kyseessä olevaan elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta palvelun tarpeesta.

Lapin hyvinvointialue järjestää palveluja vammaispalvelulain nojalla Lapin hyvinvointialueen asukkaille, joiden tosiasiallinen asuinkunta sijaitsee Lapin hyvinvointialueella. Mikäli henkilö haluaa muuttaa muualle Suomeen, tai henkilö asuu muualla Suomessa, häntä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan palveluja kohde hyvinvointialueelta.

Henkilö, joka on kirjoilla jollain toisella hyvinvointialueella sijaitsevassa kunnassa, voi hakea palveluja Lapin hyvinvointialueelta. Tällöin hänen hakemuksensa käsitellään, kuten Lapin hyvinvointialueella jo asuvan henkilön hakemus käsiteltäisiin, ja palvelua

myönnetään samoilla ehdoilla. Tällaisen hakemuksen vastaanottamisesta pitää ilmoittaa henkilön omalle sosiaalityöntekijälle hyvinvointialueella.

Hyvinvointialueiden keskinäisestä korvausvastuusta päätetään erikseen.

Tämä ohje koskee seuraavia Lapin hyvinvointialueen järjestämiä vammaispalvelulain 6§ mukaisia erityispalveluita vammaisille henkilöille: valmennus, erityinen osallisuuden tuki, tuettu päätöksenteko ja vaativa moniammatillinen tuki. Vammaispalvelulain mukaisia palveluja haetaan kirjallisella vammaispalveluhakemuksella.

2 Valmennus

2.1 Mitä valmennus on

Valmennus on tarkoitettu erityispalveluna myönnettäväksi vammaiselle henkilölle itsenäisessä elämässä tarvittavien tiedollisten, toiminnallisten ja sosiaalisten taitojen sekä viittomakielen ja vaihtoehtoisten kommunikaatiokeinojen opetteluun ja elämän muutostilanteisiin. (VPL 6§).

Vammaispalvelulain mukainen valmennus on viimesijainen palvelu ja sen myöntäminen edellyttää, että muut ensisijaisten lainsäädäntöjen mukaisten palvelujen mahdollisuudet ovat selvitetty. Valmennusta ei myönnetä vammaispalvelulain kautta, mikäli vastaavaa valmennusta on mahdollista saada lääkinnällisenä tai sosiaalisena kuntoutuksena. Valmennusta voidaan tuottaa ja suunnitella yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon tai opetuksen ammattilaisten kanssa.

Sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalinen kuntoutus (17§) on ensisijaista vammaispalvelulain valmennukseen nähden. Sosiaalinen kuntoutus sisältää sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittämisen, kuntoutusneuvonnan ja -ohjauksen sekä tarvittaessa kuntoutuspalveluiden yhteensovittamisen, valmennuksen arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan sekä ryhmätoimintaa ja tukea sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin. Lisäksi sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisissa asumispalveluissa turvataan henkilön oikeus toimintakykyä ylläpitävään ja edistävään toimintaan ja osana sosiaalihuoltolain 22 §:n mukaista laitospalvelua turvataan laitosmuotoisessa asumisessa yksilöllisten tarpeiden mukainen kuntoutus. (HE 191/2022 vp, 30). Sosiaalihuoltolain mukaisella perhetyöllä (18§) ohjataan henkilöä ja hänen perhettään voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. SHL19§:n mukaisilla tukipalveluilla ja SHL 19a§:n mukaisella kotihoidolla voidaan tukea ja edistää henkilön osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä.

Terveydenhuoltolain mukaan lääkinnällisen tarpeen mukaisella kuntoutuksella vastataan vammaisen henkilön **hoidollisiin** tavoitteisiin. Terveydenhuoltolain 29§ mukaisesti lääkinnällisenä kuntoutuksena voi saada kuntoutusohjausta ja kuntoutusneuvontaa, apuvälinepalveluita, toimintakyvyn palautumiseen ja ylläpitämisen tähtääviä terapioita sekä

muita kuntoutusta edistäviä toimenpiteitä. Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelut ohjaavat myös esimerkiksi kommunikaatiolaitteiden käyttöön. Sopeutumisvalmennusta järjestetään lääkinnällisenä kuntoutuksena, silloin kun se liittyy sairaudenhoitoon (29§).

Sopeutumisvalmennusta voidaan järjestää ensisijaisesti myös Kelan harkinnanvaraisena kuntoutuksena alle 65-vuotiaille. (Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista. 3§ 3. kohta ja 12§).

Terveydenhuoltolain mukaisesti neuvolapalvelut vastaavat vanhemmuuden ja perheen muun hyvinvoinnin tukemisesta. (15§), kouluterveydenhuolto vastaa pitkäaikaisesti sairaan oppilaan erityisen tuen tukemisesta (16§) ja opiskeluterveydenhuolto lukioiden ja ammatillisen koulutuksen sekä korkeakouluopiskelijoiden tukemisesta. (17§ ja 18§).

Valmennus voisi liittyä myös tilanteeseen, jossa henkilö on juuri vammautunut. (HE122/2024 HE191/2022 vp, 179) Valmennusta voidaan myöntää liikkumisen ja siihen liittyvän ympäristön hahmottamisen harjoitteluun, itsenäisessä elämässä tarvittavien taitojen, kommunikaatiossa ja vuorovaikutuksessa tarvittavien taitojen, teknisten laitteiden ja digisovellutusten käytön, asioinnin tai arjen asioiden harjoitteluun välttämättömissä elämän asioissa. (HE122/2024, THL/vammaispalveluiden käsikirja). Vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena voidaan myöntää valmennusta liikkumiseen, asumiseen, muuttoon ja kommunikaatioasioihin, joista tarkemmin soveltamisoppaassa myöhemmin.

Vammaispalvelulain mukainen valmennus on suunniteltua, lyhytkestoista, tavoitteellista ja määräaikaista eikä sitä ole tarkoitettu pysyväksi tai pitkäaikaiseksi, vaan sillä pyritään ehkäisemään pidempiaikaisempaa tarvetta. (HE122/2024).

Vammaispalvelulain mukaisen valmennuksen kustannukset ovat saajalleen maksuttomia.

2.2 Kenelle valmennus on tarkoitettu

Valmennuksen järjestäminen edellyttää että, kyseessä on vammaispalvelulain 2§:n mukainen vammainen henkilö, jonka yksilöllinen avun ja tuen tarve edellyttävät palvelun järjestämistä. Lisäksi edellytetään, että ensisijaisten lainsäädännön perusteella järjestettävät palvelut eivät vastaa henkilön yksilölliseen tarpeeseen. Valmennus on tarkoitettu vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee tukea oppiakseen uusia tai vahvistaakseen olemassa olevia itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja tai toimiakseen muutostilanteessa.

Vammaisen henkilön läheiselle valmennusta voidaan myöntää myös viittomakielen, vaihtoehtoisten kommunikaatiokeinojen (AAC) käyttöön ottamiseksi ja vammaisen henkilön elämänmuutokseen tukemiseen, silloin kun läheisten osallistuminen on välttämätöntä asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Valmennuksessa ei ole ikärajoitusta, mutta iäkkään henkilön kohdalla tulee arvioida, tarvitaanko valmennuksen tukea uuden oppimiseen, olemassa olevan itsenäisen elämän taitojen vahvistamiseen vai muutostilanteen vuoksi. Valmennuksella ei ole tarkoitus palauttaa taitoja, vaan harjoitella uutta, henkilön elämässä välttämätöntä taitoa. Sosiaalinen tai lääkinnällinen kuntoutus voi vastata kadonneen taidon tarpeeseen. (HE122/2024)

Vammaisella lapsella on oikeus saada valmennusta sellaisten taitojen opetteluun, joissa hän tarvitsee vammansa vuoksi olennaisesti tavanomaista enemmän tukea, eikä sitä voi muista palveluista saada. Kyseessä voi olla sekä tiedolliset että toiminnalliset taidot, joissa henkilöllä on vammastaan tai sairaudestaan johtuvia puutteita. Valmennusta ei myönnetä tavanomaisen lapsen kasvun ja kehitykseen liittyvien taitojen opettelemiseen, joita muutkin vastaavan ikäiset harjoittelevat.

Valmennuksen myöntäminen edellyttää palvelun välttämättömyyden ja vaihtoehtojen arviointia. Vammaisen henkilön välttämättömän valmennuksen tarpeen arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, suoriutuuko vammainen henkilö arjesta ilman valmennusta tai vaarantuuko hänen turvallisuutensa ilman valmennusta. Välttämättömän tarpeen arvioinnissa otetaan huomioon asiakkaan ja perheen elämäntilanne, ikä, asuinolo- ja perhesuhteet sekä toimintaympäristö. Lisäksi arvioidaan, onko valmennuksella tuettavissa sellaista toimintakyvyn puutetta tai alenemaa, joka johtuu hakijan vammasta tai sairaudesta.

2.3 Järjestämisen tavat

Valmennuksen tavoitteet sisällytetään yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa asiakassuunnitelmaan. Valmennuksen sisältö, tavoite, määrä ja toteuttamistapa arvioidaan asiakassuunnitelmaa laadittaessa tarvittaessa monialaisesti. Asiakkaan omatyöntekijä ja palvelun toteuttaja seuraavat tavoitteiden toteutumista. (Vpl 8§, 1mom). Palvelun toteuttaja toimittaa asiakkaan omatyöntekijälle kirjallisen yhteenvedon tavoitteiden toteutumisesta viimeistään sovitun valmennusjakson päätyttyä.

Valmennusta on mahdollista järjestää yksilöllisenä tai ryhmämuotoisena palveluna, hyvinvointialueen omana tuotantona, ostopalveluna tai toimeksiantosopimuksella. Lapin hyvinvointialueella valmennusta toteutetaan ensisijaisesti ryhmämuotoisena, omana tuotantona. Palvelu voidaan järjestää etäpalveluna, osana muuta palvelua, esimerkiksi asumispalvelun ohjauksena tai korvaamalla vammaiselle henkilölle valmennuskurssille osallistumisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset. Palvelun järjestämisen tavat määritellään tarkemmin yksilöllisesti ja valmennuksen sisällön mukaan.

2.3.1 Viittomakielen, tukiviittomien ja vaihtoehtoisten kommunikaatiokeinojen ohjaus valmennuksena

Viittomakielen ja vaihtoehtoisten kommunikaatiokeinojen ohjausta (AAC) järjestetään kuuroille, kuulovammaisille, kuulonäkövammaisille sekä puhevammaisille henkilöille. Näkövammaisten pistekirjoitusopetusta järjestetään, mikäli sitä ei voi saada lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Kommunikaatio-ohjauksen ja opetuksen myöntäminen valmennuksena edellyttää, että vammaiselle henkilölle on lääkinnällisen kuntoutuksen kautta määritelty hänelle soveltuva kommunikaatiokeino tai kommunikoinnin apuväline. Ohjausta kommunikaatiolaitteiden käyttöönottoon tai päivittämiseen myönnetään vain lääkinnällisen kuntoutuksen kautta saatuihin laitteisiin. Itsehankittuihin laitteisiin ohjausta ei järjestetä.

Kommunikaatio-ohjauksella (AAC-ohjaus) ei voida korvata lääkinnällistä kuntoutusta, esimerkiksi puheterapiaa tai lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinearviota tai käytön ohjausta. Kuntoutusohjausta voi saada lääkinnällisen kuntoutuksen kautta henkilökohtaisena sopeutumisvalmennuksena.

Yksilöllisen tarpeen arvioinnissa tulee ottaa huomioon vammaisen henkilön vamman aiheuttama vaikeus kommunikoinnissa, hänen ikäänsä liittyvän tavanomaisen kommunikointitaidon harjoitteluaika, sekä valmennuksen välttämättömyys kommunikoinnin ohjauksessa. Lisäksi tulee arvioida, voidaanko valmennuksella tukea tai auttaa kommunikoinnin osalta toimintakyvyn alenemaa.

Vammaiselle henkilölle voidaan yksilöllisen arvioinnin perustella myöntää vammaispalvelulain mukaista kommunikaatiokeinojen ohjausta valmennuksena myös erityyppisten nivelvaiheiden tai muutoksien yhteydessä toteutettavaksi. Tällaisena muutoksena tai nivelvaiheena voidaan katsoa esimerkiksi päiväkodista kouluun siirtyminen, muu kasvuympäristön vaihtuminen, opiskelupaikan, asuin- tai työpaikan vaihtuminen, jossa tarvitaan esimerkiksi tukiviittomien päivittämistä tai kuvien päivittämistä kommunikaatiolaitteeseen. Muutoksena voidaan pitää esimerkiksi ohjausta uuden laitteen käyttöönottoon.

Yksilöhuollon päätöksenä (myönnetty asiakkaalle) valmennusta ei pääsääntöisesti myönnetä vammaispalvelulain kautta pelkästään asumisyksikön tai päivätoimintayksikön henkilökunnan perehdyttämiseksi. Päätöksen saajan toiveesta voidaan katsoa, että vammaisen henkilön lähipiiriin kuuluvat myös päiväkoti, asumisyksikkö tai päivätoimintayksikkö, jotka voivat olla mukana valmennuksessa.

Lapin hyvinvointialueella Erityisen tuen kuntoutuspalvelut järjestävät omana toimintana viittomakielen opetusta, ohjausta, tukiviittomaohjausta sekä kommunikaatio-ohjausta (AAC-ohjaus). Ohjausta pyritään järjestämään ensisijaisesti ryhmämuotoisena, mutta sitä järjestetään myös yksilöllisin perustein silloin, kuin siihen on erityinen syy, esimerkiksi kun opetustilanteessa tarvitaan tulkkia tai yksilöllisenä jatko-opetuksena erityiseen

sanastoon tai silloin, kun matkat ovat kohtuuttoman pitkiä eikä etävalmennus ole mahdollista.

Valmennus kommunikaatio-ohjauksena voi toteutua etänä, tai kohtuullisen välimatkan sisällä paikan päällä. Valmennuksen tavoitteet, sisältö ja tarvittava määrä sekä toteuttamistapa on arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheisensä kanssa. Kommunikaatio-ohjauksen sisältö, määrä ja toteutustapa on löydyttävä asiakkaan vammaispalvelupäätöksestä.

Kommunikaatio-ohjauksen määrä ja kesto määritellään yksilöllisesti, pääsääntöisesti kuitenkin 2 - 20 tuntia yhdellä päätöksellä vuoden aikana. Uusien kuvien päivittämiseen kommunikaatio-ohjausta järjestetään 2 - 10 tuntia riippuen arjen muutosten määrästä.

Kommunikaatio-ohjausta ja valmennusta haetaan kirjallisesti Lapin hyvinvointialueen vammaispalveluhakemuksella, jonka yhteyteen tulee toimittaa selvitys hakijan vammoista tai sairauksista, niiden pitkäaikaisuudesta sekä vaikutuksesta kommunikointiin. Kommunikaatioon liittyvää valmennusta haettaessa edellytetään lisäksi puheterapeutin lausuntoa kommunikointitavasta ja -välineestä sekä ohjauksen välttämättömyydestä, sen sisällöstä ja määrästä, ellei se sisälly edelliseen asiakirjaan. Erillistä asiakirjaa ei tarvitse toimittaa, mikäli asiakkaasta on saatavilla riittävät ajankohtaiset selvitykset palvelutarpeen arvioimiseksi, kuten voimassa oleva asiakassuunnitelma tai

kuntoutussuunnitelma, johon asia on kirjattu. Päätös toimitetaan Erityisen tuen kuntoutuspalveluihin kuntoutuskoordinaattorille toimenpiteitä varten.

Palvelun toteuttaja toimittaa asiakkaan omatyöntekijälle lyhyen kirjallisen yhteenvedon tavoitteiden toteutumisesta viimeistään sovitun valmennusjakson päätyttyä.

Valmennus on saajalle maksutonta.

2.3.2 Harkinnanvarainen valmennus

Vammaisen henkilön läheiselle tai perheelle voidaan osana vammaisen henkilön omaa valmennusta, järjestää harkinnanvaraisesti valmennusta vammaisen henkilön taitojen tukemiseen silloin, kun läheisen osallistuminen valmennukseen on välttämätöntä vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi (Vpl 7§).

Edellytyksenä on, ettei kyseiseen tarpeeseen voida vastata muilla palveluilla ja kustannukset ovat kohtuullisia. Harkinnanvarainen valmennus liittyy aina poikkeuksellisiin ja erityisiin tilanteisiin. Harkinnanvaraista valmennusta voidaan myöntää valmennuspalveluna tai taloudellisena tukena valmennuksesta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin joko kokonaan tai osittain.

Harkinnanvaraisena valmennuksena voidaan myöntää läheiselle opastusta vammaisen henkilön kommunikaatiolaitteen päivitykseen, uusien kuvien lisäämisen

harjaantumiseksi tai laitteen ylläpitoon liittyen, silloin kun vammainen henkilö ei itse sitä pysty toteuttamaan. Edellytyksenä on, ettei palvelua ole saatavana esimerkiksi lääkinnällisenä kuntoutuksena laitteeseen liittyen.

Harkinnanvaraista valmennusta myönnetään vammaisen henkilön oman valmennuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Järjestämisen tavat arvioidaan vammaiselle henkilölle myönnetyn valmennuksen pohjalta yksilöllisesti.

Harkinnanvaraista valmennusta haetaan kirjallisesti Lapin hyvinvointialueen vammaispalveluhakemuksella, jonka yhteyteen tulee toimittaa selvitys vammaisen henkilön vammoista tai sairauksista, niiden pitkäaikaisuudesta sekä vaikutuksesta arjen toimintaan. Hakemukseen tulee liittää selvitys siitä, miten valmennus on välttämätöntä vammaisen henkilön valmennuksen tavoitteiden toteutumiseksi sekä harkinnanvaraiseen valmennukseen osallistujat. Erillistä asiakirjaa ei tarvitse toimittaa, mikäli vammaisen henkilön omassa valmennusta koskevassa hakemuksessa on saatavilla riittävät ajankohtaiset selvitykset palvelutarpeen arvioimiseksi, kuten voimassa oleva asiakassuunnitelma tai kuntoutussuunnitelma.

Valmennuksen tavoitteet, sisältö ja tarvittava määrä sekä toteuttamistapa on arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheisensä kanssa. Valmennuksen sisältö, määrä ja toteutustapa on löydyttävä asiakkaan vammaispalvelupäätöksestä. Harkinnanvaraista valmennusta myönnetään kerrallaan 1 - 5 kertaa, kuitenkin yksilöllisesti harkiten ja kustannukset huomioiden. Palvelun toteuttaja toimittaa asiakkaan omatyöntekijälle lyhyen kirjallisen yhteenvedon tavoitteiden toteutumisesta viimeistään sovitun valmennusjakson päätyttyä.

Valmennus on saajalle maksutonta.

2.3.3 Muuttovalmennus

Muuttovalmennusta voi saada lapsuudenkodista pois muuton tukemiseen, silloin kun muutto on ajankohtainen. Myös asumisen palveluista kevyempään tai raskaampaan asumisen palveluun siirryttäessä voi muuttovalmennusta hakea. Muuttovalmennus on tavoitteellista ja määräaikaista eikä ole tarkoitettu pysyväksi tai pitkäaikaiseksi. Sillä pyritään ehkäisemään pidempiaikaisempaa valmennuksen tarvetta ja muuton onnistumista. Muuttovalmennuksen sisältö, tavoite ja määrä kirjataan asiakassuunnitelmaan.

Muuttovalmennuksen prosessi alkaa muuttovalmentajan kanssa yhteistyössä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa laatimalla yksilöllinen muuttosuunnitelma. Muuttovalmennusta tehdään vammaisen henkilön kanssa ennen muuttoa sekä muuton jälkeen yksilöllisesti arvioitu määrä. Palvelujärjestäjä ja tuottaja seuraavat muuttosuunnitelman toteutumista.

Muuttovalmennusta järjestetään Lapin hyvinvointialueella ensisijaisesti omana toimintana ja osin ryhmämuotoisena, mikäli muuttamassa on useampi henkilö samanaikaisesti (esimerkiksi uuden yksikön avautuminen).

Muuttovalmennusta voi saada myös yksilöllisenä palveluna Lapin hyvinvointialueen asumispalveluiden asumisen ohjaajalta omiin yksiköihin ja vaativan erityisen tuen kuntoutusohjaajilta erityisen paljon tukea tarvitseviin muuttoihin (esim. autismikirjon henkilöt) tai yksityisiin asumisyksikköihin. Muuttovalmennuksella ei ole tarkoitus arvioida sopivaa asuinpaikkaa, vaan muuttovalmennusta myönnetään vasta, kun muuton ajankohta on tiedossa. Muuttovalmennuksen kesto arvioidaan yksilöllisesti, pääsääntöisesti se kestää 3 kuukautta ja noin 10 - 30 tuntia. Palvelun toteuttaja toimittaa asiakkaan omatyöntekijälle lyhyen kirjallisen yhteenvedon tavoitteiden toteutumisesta viimeistään sovitun muuttovalmennusjakson päätyttyä.

Muuttovalmennusta haetaan kirjallisesti Lapin hyvinvointialueen vammaispalveluhakemuksella, jonka yhteyteen tulee toimittaa selvitys hakijan vammoista tai sairauksista, niiden pitkäaikaisuudesta sekä vaikutuksesta liikunta- ja toimintakykyyn. Selvityksen laatii terveydenhuollon ammattilainen ja se voi olla enintään 6 kuukautta vanha asiakirja. Erillistä asiakirjaa ei tarvitse toimittaa, mikäli asiakkaasta on saatavilla riittävät ajankohtaiset selvitykset palvelutarpeen arvioimiseksi, kuten voimassa oleva asiakassuunnitelma. Hakemuksessa tulee ilmetä lisäksi sovittu muuttoajankohta.

Muuttovalmennus on saajalle maksutonta.

2.3.4 Asumisvalmennus

Asumisvalmennusta on mahdollista saada Lapin hyvinvointialueen omien asumisyksiköiden vapaissa asunnoissa vammaisille henkilöille, jotka eivät ole asumispalveluissa. Lisäksi asumisvalmennusta voidaan järjestää oppilaitoksen asuntolaan. Asumisvalmennuksen tavoitteena on tukea vammaisen henkilön asumisessa tarvittavia välttämättömiä taitoja.

Arvioittaessa palvelun välttämättömyyttä tulee ottaa huomioon vammaisen henkilön koko palvelukokonaisuus. Mikäli vammainen henkilö on asumisen palveluissa, asumisvalmennusta ei pääsääntöisesti myönnetä, vaan tarvittava ohjaus saadaan asumisyksikön ohjaajilta.

Asumisvalmennus on yksilöllinen palvelu. Asumisvalmennuksen sisältö, tavoite ja määrä kirjataan asiakassuunnitelmaan. Asumisvalmennus on määräaikainen, tavoitteellinen ja sen pääsääntöinen kesto on 3 kuukautta ja myönnettävä määrä kerrallaan noin 10 tuntia. Palvelun toteuttaja toimittaa asiakkaan omatyöntekijälle kirjallisen yhteenvedon tavoitteiden toteutumisesta viimeistään sovitun valmennusjakson päätyttyä.

Asumisvalmennusta haetaan kirjallisesti Lapin hyvinvointialueen vammaispalveluhakemuksella, jonka yhteyteen tulee toimittaa selvitys hakijan vammoista tai sairauksista,

niiden pitkäaikaisuudesta sekä vaikutuksesta liikunta- ja toimintakykyyn. Selvityksen laatii terveydenhuollon ammattilainen ja se voi olla enintään 6 kuukautta vanha asiakirja. Erillistä asiakirjaa ei tarvitse toimittaa, mikäli asiakkaasta on saatavilla riittävät ajankohtaiset selvitykset palvelutarpeen arvioimiseksi, kuten voimassa oleva asiakassuunnitelma.

Asumisvalmennuksen palvelu on käyttäjälleen maksuton. Kuluja voi kuitenkin tulla esimerkiksi hyvinvointialueen kautta hankituista aterioista.

2.3.5 Liikkumisen valmennus

Vammainen henkilö voi saada valmennusta liikkumisen tai kulkemisen harjoittelemiseksi esimerkiksi julkisen liikenteen käytön harjoitteluun tai kävelyreitin harjoitteluun kouluun, oppilaitokseen tai työtoimintaan. Liikkumisen valmennus tulee olla välttämätöntä henkilön itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Liikkumista voidaan harjoitella myös osana henkilön opintosuunnitelmaa, tuolloin erillistä päätöstä liikkumisen valmennuksesta ei tarvita.

Mikäli henkilö asuu Lapin hyvinvointialueen asumisen palveluissa, liikkumisen valmennus järjestetään ensisijaisesti asumisen ohjauksena.

Liikkumisen valmennus on yksilöllinen palvelu ja sen sisältö, tavoite ja määrä kirjataan asiakassuunnitelmaan. Liikkumisen valmennus on tarkoitettu lyhytkestoiseksi palveluksi, jonka kesto on pääsääntöisesti 1 - 3 kuukautta, kuitenkin yksilöllisen tuen tarpeen mukaan.

Palvelun toteuttaja toimittaa asiakkaan omatyöntekijälle kirjallisen yhteenvedon tavoitteiden toteutumisesta viimeistään sovitun valmennusjakson päätyttyä.

Liikkumisen valmennusta haetaan kirjallisesti Lapin hyvinvointialueen vammaispalvelu-hakemuksella, jonka yhteyteen tulee toimittaa selvitys hakijan vammoista tai sairauksista, niiden pitkäaikaisuudesta sekä vaikutuksesta liikunta ja toimintakykyyn. Selvityksen laatii terveydenhuollon ammattilainen ja se voi olla enintään 6 kuukautta vanha asiakirja. Erillistä asiakirjaa ei tarvitse toimittaa, mikäli asiakkaasta on saatavilla riittävät ajankohtaiset selvitykset palvelutarpeen arvioimiseksi, kuten voimassa oleva asiakassuunnitelma.

Vammaispalvelulain mukainen liikkumisen valmennus on palvelun käyttäjälle maksutonta.

3 Erityisen osallisuuden tuki

3.1 Mitä on erityisen osallisuuden tuki

Vammaisten henkilöiden erityisen osallisuuden tuki kuuluu hyvinvointialueen erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Tämä tarkoittaa, että vammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus saada erityisen osallisuuden tukea, jos vammaispalvelulaissa määritellyt edellytykset palvelun saamiseksi täyttyvät. Palvelu on järjestettävä määrärahoista riippumatta. Erityisen osallisuuden tuen palvelu on käyttäjälleen maksutonta. Kuluja tuen saajalle voi kuitenkin tulla tuen avulla osallistumisesta esimerkiksi osallistumismaksuista, pääsylipuista tai puhelinkuluista.

Erityisen osallisuuden tuen palvelulla on tarkoitus turvata mahdollisuus osallisuuteen niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat erityisen vahvaa ja yksilöllisesti toteutettua toisen henkilön tukea ollakseen osallisena tai osallistuakseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai vapaa-ajan toimintaan (Vpl 12§). Erityisen osallisuuden tukea antaa ensisijaisesti sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö eikä sitä voi myöntää samanaikaisesti henkilökohtaisen avun kanssa.

Erityisen osallisuuden tuen palvelun tavoitteena on osallistuminen toimintaan, joka tapahtuu pääsääntöisesti kodin ulkopuolella. Tietyssä erityistilanteessa, kun henkilön etu sitä vaatii, voidaan palvelua myöntää kotona tapahtuvaan toimintaan. Näitä tilanteita voisi olla esimerkiksi terveydentilan heikentyminen. Erityisen osallisuuden tuen palvelussa ei ole kyse kaveritoiminnasta ja sitä myönnettäessä tulee ottaa huomioon vammaisen henkilön palvelujen kokonaistilanne.

Vammaisen henkilön ollessa asumisen palveluissa osallisuuden tuki sisältyy asumisen palveluun. Erillisenä palveluna myönnettävä erityinen osallisuuden tuki voi täydentää muihin palveluihin sisältyvää osallisuuden tukea.

3.2 Kuka voi saada

Erityisen osallisuuden tuen palvelun järjestäminen edellyttää että, kyseessä on vammaispalvelulain 2§:n mukainen vammainen henkilö, jonka yksilöllinen avun ja tuen tarve edellyttävät palvelun järjestämistä. Lisäksi edellytetään, että ensisijaisten lainsäädännön perusteella järjestettävät palvelut eivät vastaa henkilön yksilölliseen tarpeeseen.

Erityisen osallisuuden tuen palvelu on tarkoitettu henkilöille, jotka eivät tuettunakaan pysty ilmaisemaan omaa tahtoaan toiminnan sisällöstä. Vammainen henkilö voi saada erityisen osallisuuden tukea, mikäli hän ei ilman sitä pysty pitämään yhteyttä muun muassa läheisiinsä eikä pääse osalliseksi vuorovaikutustilanteissa tai vapaa-ajan toiminnassa.

Erityisen osallisuuden tukea voidaan järjestää myös sellaisille vammaisille henkilöille, joiden ohjaaminen edellyttää erityistä ammatillista osaamista esimerkiksi käyttäytymisen tai kommunikoinnin haasteiden vuoksi.

3.3 Järjestämisen tavat

Lapin hyvinvointialueella erityisen osallisuuden tuen järjestämistapoina on käytössä hyvinvointialueen omana tuotantona järjestettävä palvelu, ostopalvelu sekä toimeksiantosopimus. Järjestettäessä palvelua toimeksiantosopimuksella on huomioitava, että lähtökohtaisesti perheenjäsen ei ole tarkoituksenmukainen henkilö toteuttamaan erityisen osallisuuden tuen palvelua. Lapin hyvinvointialue on kilpailuttanut erityisen osallisuuden tuen palveluntuottajat henkilökohtaisen avun kilpailutuksen yhteydessä.

Erityistä osallisuuden tukea järjestetään vammaispalvelulain siirtymäsäännöksen mukaan vähintään 10 tuntia kuukaudessa vuoden 2025 ajan, vähintään 20 tuntia kuukaudessa vuoden 2026 ajan ja vähintään 30 tuntia kuukaudessa vuodesta 2027 alkaen, ellei vammainen henkilö hae pienempää tuntimäärää. Tuntimäärät ovat vähimmäistuntimääriä ja lisätunteja on mahdollista hakea uudella vammaispalveluhakemuksella.

Erityisen osallisuuden tukea haetaan kirjallisesti Lapin hyvinvointialueen vammaispalveluhakemuksella, jonka yhteyteen tulee toimittaa selvitys hakijan vammoista tai sairauksista, niiden pitkäaikaisuudesta sekä vaikutuksesta liikunta-, kommunikointi- ja toimintakykyyn. Selvityksen laatii terveydenhuollon ammattilainen ja se voi olla enintään 6 kuukautta vanha asiakirja. Erillistä asiakirjaa ei tarvitse toimittaa, mikäli asiakkaasta on saatavilla riittävät ajankohtaiset selvitykset palvelutarpeen arvioimiseksi, kuten voimassa oleva asiakassuunnitelma.

Erityisen osallisuuden tuki on saajalleen maksuton palvelu.

4 Tuettu päätöksen teko

4.1 Mitä on tuettu päätöksen teko

Vammaisten henkilöiden tuetun päätöksen teon palvelu kuuluu hyvinvointialueen erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Tämä tarkoittaa, että vammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus saada tuetun päätöksen teon palvelu, jos vammaispalvelulaissa määritellyt edellytykset sen saamiseksi täyttyvät. Palvelu on järjestettävä määrärahoista riippumatta.

Tuetun päätöksen teon palvelun tavoitteena on tukea vammaista henkilöä tekemään ja toteuttamaan omaa elämäänsä koskevia päätöksiä. Tuettua päätöksentekopalvelua järjestetään erilaisten vaihtoehtojen ymmärtämiseksi, oman mielipiteen muodostamiseksi sekä ilmaisemiseksi, päätösten seurauksien arvioimiseksi sekä päätösten tekemiseksi ja toteuttamiseksi. (Vpl 14§)

Tuetun päätöksen teon palvelu on tarkoitettu tilanteisiin, jolloin vammainen henkilö tarvitsee tukea omaa elämäänsä koskevien merkittävien päätösten tekemiseen. (HE122/2024). Merkittäviksi päätöksentekotilanteiksi katsotaan harvoin toistuvat tai muut kuin jokapäiväiseen elämään kuuluvat päätökset. (Vpl 15§)

Tuetun päätöksen teon palvelua voidaan myöntää esimerkiksi suurten terveydentilaa koskevien päätösten tekemiseksi, isoissa elämäntilanteiden muutoksissa ja kotoa pois muuttaessa. Tuettua päätöksentekoa ei kuitenkaan pidä sekoittaa edunvalvontaan, mutta se voi olla osana edunvalvontaan liittyvää palvelua vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan. Tuetun päätöksen teon palvelu voi auttaa vammaista henkilöä muodostamaan mielipiteensä ja päättämään esimerkiksi asuinpaikan, kotikunnan, nimen, kansalaisuuden tai uskontokunnan muuttamisesta.

4.2 Kuka voi saada

Tuetun päätöksenteon palveluun on oikeus vammaispalvelulain 2§ mukaisella vammaisella henkilöllä, jolla on riittävä kyky tehdä päätöksiä saadessaan siihen tukea. Riittävän päätöksenteonkyvyn arvioimisen ollessa haastavaa, esimerkiksi vammaisen henkilön muistisairauden tai kehitysvamman osalta, päätöksenteonkyvystä voi pyytää kannanottoa hoitavalta lääkäriltä, asiakkaan tuntevalta psykologilta, sairaanhoitajalta tai muulta henkilön hyvin tuntevalta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiselta.

Erillisenä palveluna myönnettyä tuettua päätöksentekoa on mahdollista saada Lapin hyvinvointialueella silloin kuin henkilöillä, joilla ei ole syystä tai toisesta läheisiä, omaista tai omaohjaajaa tukemassa päätöksentekoa tai päätöksentekoon sisältyy eturistiriitoja.

4.3 Järjestämisen tavat

Lapin hyvinvointialueen omissa asumisen palveluissa olevien henkilöiden on mahdollista saada tarvitsemansa tuen ensisijaisesti asumisen työntekijöiltä. Läheisverkoston antama tuki on ensisijaista tuetun päätöksen teon palveluun nähden.

Vammaisella henkilöllä on oikeus tuetun päätöksen teon palveluun, jos päätöksen tekoon liittyy eturistiriitaa tai jos palvelu on muutoin vammaisen henkilön edun mukaista.

Palvelun toteuttajalla tulee olla tieto ja osaaminen vammaisen henkilön käyttämään kommunikaatiotapaan.

Lapin hyvinvointialue järjestää tuetun päätöksen teon palvelua ensisijaisesti omana toimintana yhteistyössä osana vammaisten erityispalveluita tai eturistiriitatilanteissa ostopalveluna. Tuetun päätöksen teon tuottajan tulee olla asiassa puolueeton ja hänen tulee hakea vammaiselle henkilölle tietoa sekä asian mahdollisista myönteisistä ja kielteisistä vaikutuksista hänen päätöksen tekonsa tueksi.

Tuetun päätöksen teon palvelu on lyhytkestoinen, kertaluontoinen palvelu, joka pääsääntöisesti kestää kuukauden ajan noin 2 - 10 tuntia.

Tuetun päätöksen teon palvelua haetaan kirjallisesti Lapin hyvinvointialueen vammaispalveluhakemuksella, jonka yhteyteen tulee toimittaa selvitys hakijan vammoista tai sairauksista, niiden pitkäaikaisuudesta sekä vaikutuksesta liikunta-, kommunikointi- ja toimintakykyyn. Selvityksen laatii terveydenhuollon ammattilainen ja se voi olla enintään 6 kuukautta vanha asiakirja. Erillistä asiakirjaa ei tarvitse toimittaa, mikäli asiakkaasta on saatavilla riittävät ajankohtaiset selvitykset palvelutarpeen arvioimiseksi, kuten voimassa oleva asiakassuunnitelma.

Tuetun päätöksen teon palvelu on käyttäjälleen maksutonta.

5 Vaativa moniammatillinen tuki

5.1 Mitä on vaativan moniammatillisen tuen palvelu

Vammaispalvelulain 16§ mukaista vaativaa moniammatillista tukea annetaan, kun vammaisen henkilön palvelutarve vaatii useamman eri ammattilaisen tiivistä, usein pitkäkestoista yhteistä seurantaa sekä useita erilaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Tuki edellyttää erityistä ammatillista osaamista ja moniammatillista yhteistyötä ja sitä antaa vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä. Tukea järjestetään ensisijaisesti henkilön kotiin tai muuhun toimintayksikköön. Vammaisella henkilöllä on oikeus saada yksilöllisen tarpeen edellyttämät terveydenhuollon tutkimukset osana vaativaa moniammatillista tukea. (Vpl 16§)

Sosiaalihuoltolain mukaan on mahdollista saada monialaista yhteistyötä (41§), joka edellyttää riittävää asiantuntijuutta ja osaamista sekä yhteistyötä viranomaisten kesken palvelutarpeen arvioimiseksi, asiakassuunnitelman laatimiseksi, päätösten tekemiseksi, sosiaalihuollon toteuttamiseksi siten että asiakkaalle muodostuu hänen etunsa mukainen kokonaisuus. Mikäli tämä monialainen yhteistyössä tehtävä palvelujen suunnittelu ja toteutus on riittävä, eivätkä yksilölliset tarpeet vaadi erityistä ammatillista osaamista. Tällöin vaativaa moniammatillista tukea ei ole tarpeellista myöntää vammaispalveluna.

Toinen arvioitava palvelu ennen vaativan moniammatillisen tuen myöntämistä on vammaispalvelulain mukainen valmennus. Tämä sopii tilanteeseen, jossa vammaisen henkilön tukeminen ei vaadi moniammatillista työryhmän osaamista, vaan hän tulisi autetuksi esimerkiksi kommunikaatio-ohjauksella tai asumisen valmennuksella.

Vammaispalvelulain mukainen vaativa moniammatillinen palvelu tulee kyseeseen silloin kun kodin, asumisyksikön tai päivätoiminnan työntekijät eivät pysty ratkaisemaan yksikön tai vammaisen henkilön kanssa syntyneitä tilanteita vaan tarvitaan erityistä osaamista. Tällaisia tilanteita voivat olla esim. äkilliseen käyttäytymisen muuttuminen tai kommunikointikeinon puuttuminen. Moniammatillisen työn tuella pyritään ennalta ehkäisemään ja vähentämään vammaisen henkilön käyttäytymisen ongelmia.

Moniammatillinen asiantuntemus on tarkoitettu tuotavaksi henkilön toimintaympäristöön, jolloin voidaan miettiä yksilöllisiä ratkaisuja yhdessä vammaisen henkilön lähiympäristön kanssa. Vaativaa moniammatillista tukea voidaan myöntää myös määräaikaisesti erityisen vaativissa tilanteissa kehitysvammalain mukaiseen ympärivuorokautiseen yksikköön.

Palvelun tavoitteena on auttaa vammaista henkilöä ja lähityöntekijöitä löytämään keinoja ja ratkaisemaan asiantuntijatyöryhmän tiiviillä yhteistyöllä haastavat tilanteet turvallisesti. Sen jälkeen on mahdollista työskennellä haastavien tilanteiden välttämiseksi, vammaisen henkilön turvallisuuden ja osallisuuden toteutumiseksi. (HE122/2024)

Vammaisen henkilön kuten muidenkin henkilöiden terapiatarpeiden, apuvälineiden, kommunikointilaitteiden, kehitystasotutkimusten sekä muun pidemmän kuntoutustarpeen arviointi järjestetään lääkinnällisen kuntoutuksen kautta. Näihin hakeudutaan terveydenhuollon kautta joko lääkärin lähetteellä henkilön hakeutuessa ensimmäistä kertaa palveluun tai seuranta-arvioon, eikä näihin tarvita vammaispalvelun päätöstä.

5.2 Kuka voi saada

Vaativaa moniammatillista tukea voi saada vammaispalvelulain 2§ mukainen vammainen henkilö, häntä tukevat läheiset sekä hänen kanssaan työskentelevät ammattilaiset. (VPL 16§). Vammaisella henkilöllä on oikeus saada vaativaa moniammatillista tukea, jos hänen osallisuutensa, itsemääräämisoikeutensa tai muiden perusoikeuksien toteutuminen vaatii erityistä osaamista ja yhteistyötä.

Osallisuus ja itsemääräämisoikeus edellyttävät, että vammaisella henkilöllä on jokin kommunikointikeino. Vaativan moniammatillisen tuen palvelu on tarkoitettu sellaiseen tilanteeseen, kun vammaisen henkilön kommunikointi on vähäistä ja sen selvittämiseksi tarvitaan useamman asiantuntijan työ. Vaativaa moniammatillista tukea voidaan myöntää, jos vammaisella henkilöllä on vaikeita kommunikoinnin, vuorovaikutuksen tai käyttäytymisen haasteita, jotka aiheuttavat uhkaa hänelle itselleen tai muille.

Vammaisen henkilön perusoikeuksiin kohdistuvien rajoitustoimien, niiden syiden selvittäminen, rajoitustoimien ehkäiseminen ja vähentäminen vaatii moniammatillista tukea (Vpl 16§). Tämä tarkoittaa, että vammaisella henkilöllä tulee olla päätös moniammatillisen tuesta. lääkkäiden henkilöiden osalta tulee tarkistaa palvelun tarkoituksen mukaisuus, voidaanko palveluntarpeeseen vastata sosiaalihuoltolain 41§:n mukaisella monialaisella yhteistyöllä.

Lapsen toimintaympäristössä tapahtuviin vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen ongelmiin on mahdollista myöntää moniammatillista tukea ongelman ratkaisun miettimiseksi. Lasten osalta tulee siis arvioida, onko kyseessä vuorovaikutuksen tai käyttäytymisen ongelma lapsen toimintaympäristössä vai lääkinnällisen kuntoutuksen, kommunikoinnin apuvälineiden tai terapiatarpeiden arviointia lapsen kasvun ja kehittymisen tueksi.

5.3 Järjestämisen tavat

Vaativan moniammatillisen tuen päätöksessä tarkennetaan tarvittavan tuen sisältö, määrä ja toteuttamistapa. (Vpl 17§) Päätöksessä on otettava huomioon vammaisen henkilön kommunikointikeino, asiakassuunnitelmaan kirjattu yksiköllinen tuen tarve ja toivomukset sekä elämäntilanne, jossa vammainen henkilö tarvitsee tukea. Päätöstä tehdessä tulee arvioida, mihin perusoikeuden ongelmaan vammainen henkilö tarvitsee vammaispalvelulain mukaista vaativaan moniammatillista tukea, missä ympäristössä moniammatillista tukea voidaan toteuttaa parhaiten. Tukea voi myöntää henkilön toimintaympäristöihin esim. päivätoiminnan yksikköön, asumisyksikköön, tai kotiin tai erityisen haastavissa tilanteissa vaativan tason vammaisten sosiaalipalveluiden toimintayksikkö Vuomaan.

Lapin hyvinvointialue on nimennyt viisi vaativan moniammatillisen tuen alueellista työryhmää. Ryhmässä tulee olla riittävä lääketieteellinen, psykologinen, sosiaalityön, vuorovaikutuksen ja muu asiantuntemus. Asiantuntijaryhmä kootaan vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja tilanteen vakavuuden mukaan. (Vpl, 17§ 2mom) Vammaisen henkilön elämäntilanteen mukaan vaativan moniammatillisen tuen ryhmään voi pyytää fysioterapeuttia, toimintaterapeuttia, puheterapeuttia, kuntoutusohjaajaa, kommunikaatio-ohjaajaa (AAC-ohjaajaa).

Moniammatillista tukea voidaan myöntää ympärivuorokautiseen yksikköön pääsääntöisesti silloin, kun vammaisen henkilön omaan ympäristöön annettuna se ei ole riittävää. Lähiympäristöstä erillinen moniammatillisesti tehtävä arviointi on tarpeen silloin, jos asiakkaan käyttäytyminen on aggressiivista, käyttäytymisen syiden etsiminen on haasteellista tai henkilön oman tai muiden turvallisuus tulee varmistaa. Myös haastavissa tilanteissa, joissa tavoitteena on rauhoittaa vammaisen henkilön omaa ympäristöä tai varmistaa sen turvallisuus voidaan järjestää moniammatillinen tuki määräaikaisesti ympärivuorokautiseen yksikköön. Moniammatillinen työ voi kuitenkin olla pitkäkestoista ja tilannetta seuraavaa.

Moniammatillisen tuen palvelu haastavissakin tilanteissa on vammaiselle henkilölle vapaaehtoista. Tahdosta riippumattoman hoidontarpeen arviointiin voi vammaisen henkilön omainen tai hänen sosiaalityöntekijänsä tehdä hakemuksen erityisen haastavissa tilanteessa, jos tahdosta riippumattoman hoidontarpeen edellytykset täyttyvät ja henkilö vastustaa moniammatillisen tuen palveluun siirtymistä. (Tahdosta riippumattoman erityishuolto Lapin hyvinvointialueella).

Lapsen toimintaympäristössä tapahtuviin vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen ongelmiin on mahdollista myöntää moniammatillista tukea ongelman ratkaisun miettimiseksi. Palvelua toteutetaan ensisijaisesti lapsen toimintaympäristössä. Lapin hyvinvointialueella moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmään voidaan koota lapseen ja tilanteeseen parhaiten sopivista osaajista.

Moniammatillisen tuen palvelua haetaan kirjallisesti Lapin hyvinvointialueen vammaispalveluhakemuksella, jonka yhteyteen tulee toimittaa selvitys hakijan vammoista tai sairauksista, niiden pitkäaikaisuudesta sekä vaikutuksesta liikunta-, kommunikointi- ja toimintakykyyn. Selvityksen laatii terveydenhuollon ammattilainen ja se voi olla enintään 6 kuukautta vanha asiakirja. Erillistä asiakirjaa ei tarvitse toimittaa, mikäli asiakkaasta on saatavilla riittävät ajankohtaiset selvitykset palvelutarpeen arvioimiseksi, kuten voimassa oleva asiakassuunnitelma.

Päätökset moniammatillisen tuesta tulee toimittaa vammaisen henkilön lisäksi henkilön asuinpaikan alueen johtavalle sosiaalityöntekijälle sekä kyseisen ympärivuorokautisen asumisyksikön palveluvastaavalle toimenpiteitä.

Moniammatillisen tuen palvelu on käyttäjälleen maksutonta.

5.4 Vaativa moniammatillinen tuki perusoikeuksien rajoittamisessa

Vammaispalvelulain mukainen vaativan moniammatillisen tuen päätös tulee tehdä kehitysvammalain 1§ (519/1977) mukaiselle kehitysvammaiselle henkilölle, mikäli arvioidaan, että hänen peruslaillisia oikeuksiaan esimerkiksi itsemääräämisoikeutta joudutaan rajoittamaan hänen asuessaan vaativan moniammatillisen tuen ympärivuorokautisessa asumisessa tai laitospalvelussa tai vastaavissa yksityisen palveluntuottajan palveluissa. Päätöksen moniammatillisesta tuesta tekee hakemuksesta sosiaalityöntekijä.

Mikäli kuitenkin arvioidaan, että moniammatillinen tuki ei ole riittävää vaan henkilön terveyttä turvaamaan tarvitaan mahdollisesti myös perusoikeuksien rajoittamista kehitysvammalain 42§ mukaisesti, edellyttää se vaativan moniammatillisen tuen päätöksen lisäksi päätöstä erityishuollon antamisesta. Päätöksen erityishuollon antamisesta tekee hakemuksesta Päätöksiä tekevä moniammatillinen asiantuntijaryhmä. (Kehitysvammalaki 31§).

Hakemuksen erityishuoltoon ottamisesta tekee vammainen henkilö itse, hänen laillinen edustajansa tai taloudellinen edunvalvojansa. Hakemus toimitetaan Lapin hyvinvointialueen nimeämälle Päätöksiä tekevälle moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmälle. Hakemuksen voi toimittaa salattuna sähköpostina osoitteeseen asiakassihteeri.kolpene@lapha.fi. Salatun sähköpostin laittaminen toimii sähköpostia lähettäessä Lapin hyvinvointialueen organisaation sisällä lisäämällä vastaanottajan sähköpostin loppuun .sc (esimerkiksi etunimi.sukunimi@lapha.fi.sc). Ryhmä kokoontuu seitsemän päivän kuluessa arvioimaan ja päättämään erityishuoltoon ottamisesta.

Hakemuksen yhteyteen tulee toimittaa selvitys hakijan vammoista tai sairauksista, niiden pitkäaikaisuudesta sekä vaikutuksesta liikunta-, kommunikointi- ja toimintakykyyn. Selvityksen laatii terveydenhuollon ammattilainen ja se voi olla enintään 6 kuukautta vanha asiakirja. Erillistä asiakirjaa ei tarvitse toimittaa, mikäli asiakkaasta on saatavilla riittävät ajankohtaiset selvitykset päätöstä varten, kuten voimassa oleva asiakassuunnitelma, yhteenveto kognitiivisista ja somaattisista tutkimuksista.

Päätöksiä tekevän moniammatillisen asiantuntijaryhmän päätös erityishuollon antamisesta toimitetaan hakijan lisäksi henkilön asuinalueen johtavalle sosiaalityöntekijälle sekä alueen/asumisyksikön moniammatillisen asiantuntijaryhmälle ja ympärivuorokautisen asumisyksikön palveluvastaavalle rajoitustoimien tarpeellisuuden arvioon.

Ohjeen päivitykset

Aika	Päivittäjä	Muutokset
18.6.2026	Sote-ltk / MES / EY	Kansilehti muokattu hyväksymispäätöksen mukaiseksi.
18.6.2026	Sote-ltk / MES / EY	sivu 4, lisätty viimeinen kappale.
18.6.2026	Sote-ltk / MES / EY	sivu 14, 3.2 Kuka voi saada. Muutettu sanamuoto.
18.6.2026	Sote-ltk / MES / EY	Sivu 14, 3.3 Järjestämistapa. Lisätty viimeinen rivi.
18.6.2026	Sote-ltk/ MES/ EY	Sivu 4. Lain tarkoitus; muutettu sanamuoto:
18.6.2026	Sote-ltk / MES / EY	Sivu 4. Lain tarkoitus: Soveltamisalan tarkennus elämänvaihdesäännöksen muutos 1.1.2026 S
18.6.2026	Sote-ltk / MES / / EY	Sivu 5, Kenelle tämän lain palvelut ovat tarkoitettu: lisätty kappaleeseen Vammaispalvelulain soveltamisalaa koskeva 2§ muutos 22.12.2025/1399
18.6.2026	Sote-ltk / MES / EY	Muutettu asiakirjan nimeksi: Vammaisten erityispalvelujen